

WAYS TO INCREASE ENTERPRISE EFFICIENCY

Shaislamova Muazzamkhon Rakhimhodjaevna

Tashkent davlat itisodiot university

Mustaqil izlanuvchisi

E-mail: Muazzam1981@mail.ru

Tel.: +998909989000;

Enterprise efficiency is an economic category. This concept defines the efficiency of the company, which can be expressed as follows:

- growth of production rates;
- reduction of costs, tax burden;
- reducing the amount of waste released into the environment;
- increase labor productivity and others.

КОРХОНА САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ ЙЎЛЛАРИ

Шаисламова Муаззамхон Рахимходжаевна

Тошкент давлат иқтисодиёт университети

Мустақил изланувчиси

E-mail: Muazzam1981@mail.ru

Тел.: +998909989000;

Корхона самарадорлиги - бу иқтисодий категория. Ушбу концепция компаниянинг самарадорлигини англатади, уни қуйидагича ифодалаш мумкин: ¹

- ишлаб чиқариш суръатларининг ўсиши;
- харажатларни, солиқ юкини камайтириш;
- атроф муҳитга чиқадиган чиқиндилар миқдорини камайтириш;
- меҳнат унумдорлигини ошириш ва бошқалар.

Шунингдек, ташкилотнинг самарадорлигини операция ёки лойиҳанинг самарадорлиги сифатида аниқлайдиган илмий ишлар мавжуд бўлиб, унда ҳосил бўлган маҳсулот ёки янги ҳаракатлар сарф қилинганидан кўпроқ маблағ келтиради. Ёки, ушбу манипуляциялар маълум миқдордаги ресурсларни тежашга имкон беради, бу ҳам уларни амалга ошириш билан боғлиқ иш нархидан ошиб кетади.

Кўпгина ҳолларда, ташкилот самарадорлигини оширишга интилиб, менежмент маълум молиявий натижани олишни кутади. Аммо бу ҳар доим ҳам ишлаб чиқаришнинг стратегик келажагини акс эттиравермайди. Шунинг учун ўсиш суръатларига эришиш янада тўғри деб ҳисобланади. Айтишимиз мумкинки, ишлаб чиқаришнинг иқтисодий самарадорлигига қуйидагилар эришилди:

- олинган молиявий натижа рақобатчилардан юқори;
- ташкилотда ишлаб чиқариш ёки бошқарув ўзгаришини амалга ошириш учун етарли ресурслар ажратилган;
- молиявий кўрсаткичларнинг ўсиш суръатлари рақобатчиларникига қараганда қисқа вақт ичида юқори бўлади.

Ушбу ёндашув доимо ишлаб чиқаришнинг рақобатбардошлигини оширадиган ечимларни излашга ундайди. Бу стратегик ривожланишга қаратилган ишларни бажариш учун муҳимдир.

Ташкилотнинг ҳар бир таркибий бўлинмаси унинг иқтисодий самарадорлигини ошириш йўллари излаш билан шуғулланиши ҳам муҳимдир. Ахир, улардан бири заиф бўлса, ташкилот умумий фаолиятини яхшилаётгани олмайди.

¹Андрейчиков А.В., Андрейчикова О.Н. Системный анализ и синтез стратегических решений в инноватике: Основы стратегического инновационного менеджмента и маркетинга. М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2011.

Корхона самарадорлигини ошириш йўллари жуда хилма-хилдир. Ташкилот фойдасини оширишнинг асосий усуллари куйидагилар:

- харажатларни пасайтириш, бунга сотиб олиш нархларини пасайтириш, ишлаб чиқаришни оптималлаштириш, ходимларни ёки иш ҳақи даражасини пасайтириш орқали эришиш мумкин;
- меҳнат унумдорлигини оширишга, қайта ишланадиган хом ашё, чиқиндилар ҳажмининг пасайишига, аксарият операцияларни автоматлаштиришга имкон берадиган жараёнларни ёки бутун ишлаб чиқаришни модернизация қилиш;
- бошқарув тизимига, миждозларга хизмат кўрсатиш принципларига, алоқа ва бошқаларга таъсир кўрсатиши мумкин бўлган ташкилий тизимдаги ўзгаришлар;
- товарларни сотиш ҳажмини максимал даражада ошириш, ташкилотга бўлган муносабатни ўзгартириш, ишлаб чиқариш учун янги имкониятларни топиш вазифаси қўйилганда маркетинг коммуникацияларини кучайтириш.

Ушбу соҳаларнинг ҳар бири батафсил ва ўзларининг ишлаш услубларига эга бўлиши мумкин. Компаниядаги барча бошқарув тизими созланиши керак, шунда ҳар қандай даражада ходимлар ташаббусни ўз зиммаларига оладилар, бу эса иқтисодий самарадорликни оширади.

Кўпинча, иш самарадорлигини ошириши керак бўлган чора-тадбирлар мажмуаси бир вақтнинг ўзида барча фаолият блокларига таъсир қилади. Ушбу тизимли ёндашув синергетик таъсирга имкон беради.

Агар корхона маъмурияти яхшиланган натижаларга эришишдан манфаатдор бўлса, у ташқи ва ички муҳит ҳолати тўғрисидаги маълумотларни таҳлил қилиши керак. Шунда мавжуд бўлган омиллардан қайси бири келажакдаги стратегик ривожланиш манфаати учун ишлатилиши аниқ бўлади. Бунга куйидагилар киради:²

- ресурслардан минимал фойдаланиш. Ишлаб чиқариш ҳажмини сақлаб туришда технологиялар, ускуналар ва ходимлардан қанча самарали фойдаланилса, ташкилот шунчалик самарали ишлайди;
 - таркибни оптималлаштириш, малака ва тайёргарликни ошириш, кўпроқ малакали кадрларни излаш, мотивация тизимини ўзгартириш орқали ходимлар самарадорлигини ошириш;
 - ижтимоий ва психологик омилларни кучайтириш. Бошқаришда марказсизлаштириш воситаларидан фойдаланиш ривожланиш учун яхши туртки бўлиши мумкин;
 - илмий-техник тараққиёт натижаларини қўллаш. Замонавий технологияларни эътиборсиз қолдириш ёки инвестиция зарурати сабабли уларни амалга оширишдаги узрлар рақобатбардошликни пасайишига ва кейинчалик тугатишга олиб келади. Ҳозирги даврдаги ноқулай иқтисодий вазиятдан қўрқиб, компаниялар кўпинча келажакда ривожланиш йўлларини тўсиб қўйишади;
 - турли хил лойиҳаларда мавжуд ресурслардан фойдаланишга имкон берадиган диверсификация, ҳамкорлик ва бошқа стратегиялардан фойдаланиш;
 - инвестиция капиталини ва бошқа учинчи томон молиялаштириш механизмларини жалб қилиш. Ҳатто хусусийлаштириш ҳам корхона самарадорлигини ошириш йўлларини очиши мумкин.
- Бу омилларнинг барчаси нафақат иқтисодий, балки бошқарув самарадорлигини оширишга ҳам олиб келади. Амалга оширилган ишларнинг самарадорлигини кузатиш учун назорат қилиш муддатлари ва текшириладиган кўрсаткичларни белгилаш керак.

Ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш учун қандай ишларни амалга ошириш кераклигини тушуниш учун ҳар томонлама таҳлил қилиш керак. Компания раҳбари келажакдаги бошқарув қарорлари учун асосга эга бўлиши керак, шунинг учун куйидагилар талаб қилинади:

- маҳсулот ишлаб чиқариш, уни сотиш, штатдаги ишчилар сони, иш ҳақи фонди, рентабеллик бўйича ўтган йиллар статистикасини тўплаш;
- ўртача тармоқ ёки рақобатчилар кўрсаткичларини билиш;
- корхона ва бозорнинг бошқа иштирокчиларининг иқтисодий кўрсаткичларини таққослаш;
- қайси кўрсаткич кўпроқ ортда қолишига қараб, бундай натижага олиб келган омилларни таҳлил қилиш;

²Баранчев В.П., Масленникова Н.П., Мишин В.М. Управление инновациями: учебник. М.: Юрайт, 2011.

- вазиятни ўзгартириши керак бўлган чора-тадбирларни ишлаб чиқиш учун масъул шахсларни ва янги кўрсаткичларга эришиш вақтини аниқлаш.

Масалан, янги технологияларни жорий қилиш ва жиҳозларни ўрнатиш деярли ҳар доим ходимларнинг қисқаришига олиб келади. Табиийки, компания ходимлари ишсиз қолишни истамайдилар. Уларнинг вазифаси бундай ўзгаришларни иложи борича кечиктиришдир. Шунингдек, улар ускуналарни бир мунча вақтга қайта ўрнатиш учун ишни тўхтатишни талаб қилишини айтиб, иқтисодий далилларга мурожаат қилишлари мумкин.

Иқтисодий самарадорликка эришиш учун тизимли ва кенг қўламли ишлар талаб этилади. Ўзгаришларни амалга оширишда вақтни тежашга қодир бўлган ташқи мутахассисларни жалб қилиш зарурлигини инкор этиб бўлмайди.

Учинчи томон манбаларидан фойдаланиб, яна бир бор корхоналар самарадорлигини ошириш усуллари кичкача тавсифловчи жадвал тузиш мумкин. "Иқтисодиётни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш", шунингдек "ижтимоий ва психологик тузилмаларни мустаҳкамлаш" узоқ вақт давомида корхонада ишлаб чиқариш самарадорлигини оширишнинг бошида туради. 1.1-жадвалда корхона самарадорлигини ошириш усуллари ва уларнинг қисқача тавсифи келтирилган.³

1.1-жадвал

Корхоналар самарадорлигини ошириш усуллари

Усуллар	Таснифи
Ресурслардан самарали фойдаланиш	Замонавий техника ва технологияларни ишлаб чиқаришга жорий этиш, бу ресурслардан самарали фойдаланишга ёрдам беради.
Асосий воситаларни ваколатли тақсимлаш	Ишлатилмаётган иншоотлар, ускуналар ва майдонларни корхоналар ишлаб чиқаришидан чиқариб ташлаш.
Меҳнат ресурсларидан самарали фойдаланиш	Малакали кадрларни танлаш, маҳорат даражаси, юқори меҳнат унумдорлигини таъминлаш.
Маркетинг коммуникацияларини қўллаш	Нархлар стратегиясини яратиш, реклама кампаниялари ташкил этиш, малакали таҳлил ва бозорни ўрганиш
Илмий жиҳатдан қўллаш	техник тараққиёт ишлаб чиқарилаётган маҳсулот сифатини ошириш, корхона сиёсати соҳасида янгиликларни яратиш
Ишлаб чиқаришни қайта қуриш	Ишлаб чиқаришни кенг товар ва хизматларга йўналтириш юқори технологияли тармоқларни истеъмол қилиш ва қўллаш, тезлаштириш
Ижтимоий химояни мустаҳкамлаш	ходимларни ташаббуслариини рўёбга чиқариш қобилияти, шунингдек корхонада ходим шахсининг ҳар томонлама ривожланишини таъминлаш. Меҳнат шароитларини яхшилаш.

Шахсининг ишлаб чиқариш жараёнида ролини ошириш ҳар доим корхона фаолиятида муваффақиятга олиб келди. Қолган омиллар энди бир-бири билан ўзаро алоқада, шунингдек доминант омилларга ўзаро боғлиқликда.

Ишлаб чиқариш самарадорлигини оширишга қаратилган чора-тадбирлар мажмуаси, авваламбор, фойдани оширади. Сифат кўрсаткичларини яхшилаш ва харажатларни камайтириш, албатта, самарадорликнинг ошишига ва бозорда корхона даражасининг ошишига олиб келади.

Корхоналар самарадорлигини ошириш усуллари ўзларининг салбий томонларига эга. Масалан, янги ускуналарни жорий этиш, янги технологияларни яратиш ишчилар сонининг қисқаришига олиб

³Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент: учебник для вузов. 6-е изд., испр. и доп. СПб.: Питер, 2011.

келиши мумкин. Ходимлар, ўз навбатида, ишсиз қолишга тайёр бўлмайди, шунинг учун улар корхонанинг ривожланишини турли йўллар билан кечиктирадilar.

Ўтган йиллар давомида маблағ етишмаслиги, ходимлар ўртасида ваколатлар етишмаслиги ва энг муҳими, таҳлилнинг тўлиқ этишмаслиги билан боғлиқ бўлиши мумкин бўлган қийинчиликлар ҳам инновацияларни киритишга тускинлик қилиши мумкин.

Умуман олганда, ваколатли ёндашув ва оқилона чора-тадбирларни қўллаш билан вазият ва унинг ривожланишининг қайси босқичида бўлишидан қатъи назар, ҳар бир корхонанинг самарадорлигини ошириш мумкин.

Адабиётлар

1. Андрейчиков А.В., Андрейчикова О.Н. Системный анализ и синтез стратегических решений в инноватике: Основы стратегического инновационного менеджмента и маркетинга. М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2011.
2. Баранчев В.П., Масленникова Н.П., Мишин В.М. Управление инновациями: учебник. М.: Юрайт, 2011.
3. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент: учебник для вузов. 6-е изд., испр. и доп. СПб.: Питер, 2011.